

Murawy pod ochroną

Od roku 2010 na terenie Polski północno-zachodniej i południowo-wschodniej Klub Przyrodników we współpracy z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Lublinie realizuje projekt pn. „Ochrona muraw kserotermicznych w Polsce – teoria i praktyka”.

Dolne odcinki dolin Odry i Warty oraz szeroko pojęta Lubelszczyzna to jedne z najcenniejszych i największych skupisk muraw kserotermicznych w kraju. Osiem obszarów Natura 2000, wybranych do realizacji projektu (Dolna Odra, Ujście Warty, Stawska Góra, Niedzieliska, Kąty, Żurawce, Dobużek i Zachodniowołyńska Dolina Bugu) to w większości obszary powołane przede wszystkim dla ochrony roślinności kserotermicznej. W niektórych z nich (m.in. Kąty, Stawska Góra, Żurawce, Niedzieliska) murawy kserotermiczne obejmują aż 50-70% powierzchni, w tym płaty ze storczykami. Ponadto na części wymienionych obszarów występują również inne siedliska wymienione w Dyrektywie Siedliskowej: ciepłolubne murawy śródlądowe, zarośla jałowca pospolitego i wisienki stepowej oraz łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe.

Zbocza z murawą w Gliniakach. Fot. Anna Cwener

W obszarach objętych projektem występują stanowiska jednych z najrzadszych gatunków kserotermicznych w Polsce. Wśród gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej można tu wymienić: susła perełkowanego, smużkę stepową, szlaczkonie szafrańca, modraszka telejusa, czerwoczyka nieparka, obuwika pospolitego, żmijowca czerwonego i dziewięciśła popłocholistnego. Ponadto we wszystkich obszarach występują cenne gatunki roślin wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin, m.in. ostnica powabna, ostnica Jana, ostnica piaskowa, pajęcznica liliowata, turzycza delikatna, szafirek miękolistny, storczyk purpurowy, wisienka stepowa, starzec wielkolistny, dziurawiec wytworny, ciemiężycza czarna, a także wiele innych gatunków rzadkich i chronionych.

Obszary włączone do projektu, podobnie jak większość płatów muraw kserotermicznych w Polsce i Europie, podczas ostatnich kilku dekad zostały silnie zagrożone przez intensyfikację rolnictwa i związane z tym zmiany form użytkowania gruntów. Najbardziej dotkliwe dla muraw jest porzucanie ekstensywnego wypasu i uruchomiona w ten sposób sukcesja naturalna, zalesianie, zaorywanie i przekształcanie w pola uprawne. Innymi negatywnymi procesami są eutrofizacja muraw i wnikanie gatunków obcych, związane z negatywnymi zmianami warunków abiotycznych.

Żmijowiec czerwony na skarpie w Dobużku. Fot. Anna Cwener

Realizowany projekt ma na celu zapobieganie kolejnym negatywnym zmianom, zachodzącym na tle wspomnianych procesów. Głównym celem projektu jest kompleksowa ochrona najcenniejszych płatów muraw kserotermicznych w północno-zachodniej oraz w południowo-wschodniej Polsce wraz z ich specyficzną florą i fauną.

Wszelkie działania nastawione są na zachowanie mozaiki siedlisk ciepłolubnych, ważnej dla utrzymania wysokiej bioróżnorodności i licznych gatunków roślin i zwierząt o zróżnicowanych wymaganiach siedliskowych (m.in. gatunków okrajkowych i zaroślowych).

W ramach projektu zaplanowano następujące działania:

1. Wycinka lub prześwietlanie ekspansywnych zarośli krzewów i drzew zarastających murawy kserotermiczne.
2. Usuwanie obcych gatunków inwazyjnych roślin zielnych (w tym barszczu Sosnowskiego *Heracleum sosnowskyi* w okolicy obszaru Żurawce).
3. Prowadzenie wypasu obwoźnego na części muraw kserotermicznych.
4. Nawiązanie współpracy ze społecznością lokalną w celu przywrócenia wypasu na murawach kserotermicznych.
5. Wykup części gruntów obejmujących najcenniejsze fragmenty muraw kserotermicznych.
6. Przygotowanie dokumentacji przyrodniczych oraz planów ochrony dla wybranych obiektów.
7. Organizowanie spotkań edukacyjnych, konferencji, wydanie materiałów edukacyjnych, nakręcenie filmu o murawach, stworzenie infrastruktury turystycznej w wybranych obiektach.
8. Stworzenie Habitat Action Plan dla muraw kserotermicznych w Polsce.
9. Odtwarzanie muraw kserotermicznych na powierzchniach zdegradowanych (zdzieranie wierzchniej warstwy ziemi, wysiewanie gatunków kserotermicznych, transplantacja dobrze zachowanych fragmentów muraw itd.).
10. Zasilanie populacji żmijowca czerwonego *Echium russicum* przez dosadzanie wyhodowanych *ex*

situ sadzonek oraz wysiewanie nasion tego gatunku.

Realizacja zaplanowanych działań doprowadzić ma do osiągnięcia następujących efektów:

1. Zachowanie lub polepszenie stanu ok. 225 ha kompleksów roślinności kserotermicznej.
2. Zachowanie lub zwiększenie bioróżnorodności na terenie 8 obszarów Natura 2000.
3. Usunięcie lub przerzedzenie zarośli krzewów i drzew na powierzchni 77 ha.
4. Usunięcie 9 dzikich wysypisk śmieci z obszaru muraw kserotermicznych.
5. Rekultywacja 8 płątów muraw kserotermicznych o łącznej powierzchni ok. 12 ha.
6. Przywrócenie ekstensywnego wypasu zwierząt na 45 ha muraw kserotermicznych.
7. Sporządzenie dokumentacji przyrodniczych i planów ochrony dla 14 obiektów chroniących murawy kserotermiczne.
8. Sporządzenie planów ochrony dla 4 obszarów Natura 2000 i 7 rezerwatów albo użytków ekologicznych.
9. Skanalizowanie ruchu turystycznego na 8 obiektach Natura 2000.
10. Zwiększenie i ustabilizowanie stanu populacji żmijowca czerwonego *Echium russicum*.
11. Powstanie profesjonalnej podstawy merytorycznej do dalszej kompleksowej ochrony muraw kserotermicznych w Polsce (stworzenie Habitat Action Plan dla siedliska 6210 murawy kserotermiczne).
12. Rozpropagowanie wiedzy na temat ochrony muraw kserotermicznych w regionie Lubelszczyzny, Dolnej Odry i Dolnej Warty.

Czy udało się uzyskać zamierzone efekty będzie można powiedzieć po zakończeniu i podsumowaniu projektu. Już dziś jednak każdy zainteresowany może śledzić przebieg działań realizowanych w jego ramach, postęp prac i ich efektach na stronie internetowej: murawy-life.kp.org.pl/index.php

Projekt jest finansowany przez instrument finansowania Komisji Europejskiej LIFE+ oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Zakończenie realizacji projektu nastąpi w 2013 r.

Opracowanie: Krzysztof Wojciechowski

Tekst powstał w oparciu o folder „Ochrona muraw kserotermicznych w Polsce – teoria i praktyka”.